

за допомогою інформаційно-комунікативних технологій підвищує безпеку життєдіяльності людей.

Важлива перевага інформаційно-комунікативних технологій у безпеці життєдіяльності полягає в розрахунку на самостійне сприйняття та засвоєння мультимедійної інформації. Надає вибір індивідуального темпу засвоєння та осмислення інформації, а головне її перевірка в достовірних джерелах.

До переваг використання інформаційно-комунікаційних технологій у цивільній безпеці можна віднести наступне:

- підвищення інтересу людей до безпеки життєдіяльності шляхом актуалізації доступу до інформації в сучасних умовах;
- набуття навичок отримання оперативної інформації про складні ситуації та прийняття відповідних рішень;
- індивідуалізація за рахунок доступності в зручний момент часу;
- підвищення інтенсивності здобуття знань з цивільної безпеки у людей;
- тотальне розширення джерел інформації за рахунок доступу до мережу Інтернет.

Передавання знань є важливим процесом у безпеці життєдіяльності, саме тому використання інформаційно-комунікативних технологій є необхідне для ефективної передачі знань.

Підводячи підсумки можемо сказати, що всі технічні засоби доведення інформації з безпеки життєдіяльності до людей є важливими, і можуть дати вагомий результат, за умови розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у безпеці життєдіяльності на державному рівні. Комунікація дозволяє обмінюватися різним групам людей інформацією, реалізувати управління інформуванням про ситуації які можуть загрожувати безпеці життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Білоус В.Й. Робота за комп'ютером та зір // Магістр медсестринства. 2014. № 2. С. 69-73.
2. Гурбич М.С. Вплив комп'ютера на орган зору у працівників call-центру // Український науково-медичний молодіжний журнал. 2016. № 2. С. 8.
3. Леус А. Підвищення ефективності праці за допомогою комп'ютерних технологій // Управління закладом охорони здоров'я. 2015. № 12. С. 66-77.
4. Слюсарчук Тетяна. Безпека праці під час роботи з комп'ютером та мультимедійними засобами навчання // Безпека життєдіяльності. Коломийський педагогічний коледж. Режим доступу:
<https://yandex.ua/video/search?text=6.%20Слюсарчук%20Тетяна.%20Безпека%20праці%20під%20час%20роботи%20з%20комп'ютером%20та%20мультимедійними%20засобами%20навчання>.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ВЕДЕННЯ РОБОТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Нагайчук О. В.
м. Умань*

Анотація: у статті розкрито систему організації охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах середньої освіти України, означено обов'язки керівника закладу освіти та вчителів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності; подано перелік документів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, ведення яких є обов'язковим у закладах середньої освіти.

Ключові слова: охорона праці, безпека життєдіяльності, керівник закладу освіти, вчитель, освітній процес.

Найвищі цінності суспільства – це людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека. Невід'ємною складовою безпечної та ефективної роботи як на будь-якому підприємстві, так і закладах освіти, є охорона праці. Це система правових, соціально-

економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Метою статті є розкриття системи організації охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах середньої освіти України; означити обов'язки керівника закладу освіти та вчителів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності; окреслити перелік документів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, ведення яких є обов'язковим у закладах середньої освіти.

Питання організації роботи з охорони праці у школі є ключовим у процесі створення безпечних і нешкідливих умов праці для всіх учасників освітнього процесу. Відповідно до Законів України «Про охорону праці», «Про освіту», Постанови Міністрів України від 27 січня 1993 року, Типового положення про службу охорони праці від 3 серпня 1993 року №73, Наказу Міністерства освіти і науки України від 26 грудня 2017 року №1669 «Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти» визначено єдину систему організації роботи з охорони праці, яка поширюється на всі заклади освіти України.

Так, згідно із Законом України «Про освіту» стаття 51. п. 1.: Вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі мають гарантоване державою право на безпечні і нешкідливі умови навчання та праці.

Відповідно до статті 57. п. 1.: Держава забезпечує педагогічним та науково-педагогічним працівникам належні умови праці, побуту, відпочинку, медичне обслуговування.

У відповідності із Законом України «Про загальну середню освіту» статтею 22. п. 1.: Загальноосвітній навчальний заклад забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців).

В Законі України «Про охорону праці» у статті 43 наголошено, що: «За порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами державного нагляду за охороною праці до сплати штрафу у порядку, встановленому законом».

Згідно «Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах» (наказ МОН України № 563 від 01.08.2001, із змінами, внесеними згідно з наказом № 782 від 20.11.2006) та інших численних нормативних актів, які регламентують роботу школи з цих питань, проводиться належна робота щодо попередження нещасних випадків, створення безпечних умов навчання та праці учнів та педагогічного колективу.

Система організації охорони праці та БЖД в закладах середньої освіти також регламентується наступними нормативними документами:

–Законом України «Про пожежну безпеку»,

–Законом України «Про дорожній рух»,

- Положенням про загальноосвітній заклад освіти: (п. 42. Учні (вихованці) загальноосвітнього закладу мають гарантоване державою право на безпечні і нешкідливі умови навчання та праці,

–Державними санітарними правилами і нормами влаштування, утримання загальноосвітніх закладів освіти та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01),

–Правилами пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України (Затверджено наказом Міністерства освіти України і ГУДПО МВС України 30.09.98 р. №348/70),

–Положенням про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти (затверджено наказом МОН України від

01.08.2001 р. № 563),

–Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в закладах освіти (Із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки №773 від 05.07.2004 р.)

У школі має діяти система управління охороною праці, яка б встановлювала хто, що, коли і як повинен робити, щоб забезпечити безпечність освітнього процесу. У системі управління охороною праці в школі виділяють основні напрями:

- створення безпечних умов праці та навчання;
- документальне оформлення роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності;
- контроль за дотриманням чинного законодавства з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;
- систематичне навчання учнів та працівників закладу середньої освіти безпеці життєдіяльності та охороні праці;
- профілактика нещасних випадків.

Щорічно перед початком навчального року (до середини серпня) робоча комісія визначає готовність навчальних кабінетів, майстерень, спортзалів, спортивних майданчиків, інших приміщень закладу освіти до нового навчального року і складає акти-дозволи (два екземпляри), що затверджуються директором школи. Акти-дозволи на готовності кабінетів до роботи у навчальному році: один екземпляр знаходиться у директора НВЗ, другий - у завідувача кабінетом.

У наказ про підготовку матеріально-технічної бази НВЗ до роботи у новому навчальному році бажано включити пункт про створення даної комісії, або окремим наказом.

Після огляду робочою комісією заклад освіти приймає в експлуатацію комісія, створена за наказом відповідного органу управління освітою. На навчальні кабінети (лабораторії) навчального закладу складаються відповідні паспорти. Керівник не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов для здоров'я його учасників.

Перед початком навчального року працівники закладу освіти проходять щорічний медогляд та мають бути проінформовані та проінструктовані щодо дій, необхідних у разі виникнення аварійних ситуацій.

Керівник закладу середньої освіти (директор школи) несе особисту відповідальність за створення безпечних умов освітнього процесу [2].

Керівник забезпечує функціонування системи управління охороною праці: створює службу і призначає посадових осіб, які забезпечують розв'язання питань охорони праці; затверджує інструкції про обов'язки, права та відповідальність за виконання функцій, покладених на службу охорони праці; контролює дотримання обов'язків, покладених на службу охорони праці.

Відповідно до п.3.2. Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці: «На підприємствах на основі Типового положення, з урахуванням специфіки виробництва та вимог нормативно-правових актів з охорони праці, розробляються і затверджуються відповідні положення підприємств про навчання з питань охорони праці, а також формуються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, з якими мають бути ознайомлені працівники.»

Тому директор школи затверджує наказом план-графік проведення навчання знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності (який складають раз на три роки); затверджує перелік питань для перевірки знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності працівників (який складають члени комісії з перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності); створює умови для роботи комісії з перевірки знань з питань охорони праці; контролює оформлення, облік і зберігання протоколів перевірки знань, оформлення й облік посвідчень про перевірку знань тощо.

Навчання і перевірки знань підлягають усі без винятку працівники закладу середньої освіти з урахуванням умов праці та їх діяльності (педагогічної, громадської тощо).

Навчання керівників закладів середньої освіти, їх заступників, відповідальних за охорону праці, педагогічних та інших працівників, які викладають питання безпечного ведення робіт або проводять інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності, проводять: на базі методичних підрозділів відповідних органів управління освітою; у закладах освіти; у навчальних центрах, визначених місцевими органами управління освітою.

Усі інші посадові особи та працівники установ та закладів освіти проходять навчання (раз на три роки) безпосередньо в установах та закладах освіти, їх структурних підрозділах за місцем роботи обсягом не менше 20 годин.

Згідно «Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти» [2] вчитель (викладач, вихователь) несе особисту відповідальність за збереження життя і здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу;

- забезпечує проведення освітнього процесу, що регламентується законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

- організовує вивчення здобувачами освіти правил і норм з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

- проводить інструктажі із здобувачами освіти: з охорони праці під час проведення трудового навчання і виробничої практики відповідно до Типового положення; з безпеки життєдіяльності під час проведення навчальних занять;

- здійснює контроль за виконанням здобувачами освіти правил (інструкцій) з безпеки;

- проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу;

- проводить профілактичну роботу серед здобувачів освіти щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях, на об'єктах мережі торгівлі тощо);

- при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків [1].

Кожен вчитель зобов'язаний знати специфіку правил з охорони праці під час викладання учням свого предмету. Найбільш схильні до ризику вчителі, які мають справу з небезпечними чинниками під час лабораторних і практичних робіт, приміром, вчителі трудового навчання й технологій, біології і хімії, фізики та інформатики. Цей факт обґрунтований тим, що під час роботи з небезпечними речовинами і технічним устаткуванням є вірогідність отримати хімічні і термічні опіки, удар струмом, травмування кінцівок в результаті використання несправного устаткування або зневаги правил охорони праці у закладі загальної середньої освіти [1].

Також інструкції з охорони праці потрібні кожному вчителю школи при виконанні робіт на заміні, у навчальному кабінеті, при роботі з персональним комп'ютером, принтером, технічними засобами навчання та мультимедійним проектором, при виконанні обов'язків класного керівника, завідуючого кабінетом у закладі загальної середньої освіти.

Окрім основної інструкції з охорони праці для вчителя, педагог зобов'язаний знати додаткові інструкції з техніки безпеки під час виконання робіт з навчальним обладнанням, технічними засобами навчання, з використанням комп'ютера та іншої оргтехніки.

У всіх загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від типів і форм власності фіксується відповідна робота з безпеки життєдіяльності учнів (розділ VIII «Облік проведення бесід, інструктажів, заходів з безпеки життєдіяльності» Інструкції щодо заповнення Класного журналу для 1-4-х класів, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України 08 квітня 2015 року № 412, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27 квітня 2015 року за № 472/26917).

Записи у класному журналі бесід з безпеки життєдіяльності проводяться класним керівником після кожної бесіди (раз на місяць) на таку тематику:

- Бесіди з попередження нещасних випадків.

- Бесіди з дотримання правил дорожнього руху.

- Бесіди з пожежної безпеки.
- Бесіди з пропаганди здорового способу життя.
- Бесіди з цивільної оборони.

У школі учні вивчають питання безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я та безпеки праці, що повинно передбачатися навчальними планами і програмами середніх закладів освіти. Щорічно вивчення учнями питань охорони життя, здоров'я та безпеки праці повинно завершуватися перевіркою знань з відповідними записами про її результати в класному журналі. При вивченні загальноосвітніх дисциплін, спецкурсів та факультативів, при проведенні практичних і лабораторних занять, на уроках трудового навчання тощо повинні вивчатися питання охорони праці, пов'язані з тематикою цих дисциплін і робіт.

Наведемо перелік документів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, ведення яких є обов'язковим у закладах освіти:

1. План роботи загальноосвітньої школи мають містити розділ «План проведення заходів щодо охорони життя і здоров'я учасників навчально-виховного процесу, охорони праці».

Наказ по закладу освіти про організацію роботи і ведення охорони праці у НВЗ видається як правило на початку навчального року. З ним ознайомлюють під розписку всіх працівників школи.

Перспективний план роботи школи з охорони праці розміщують у перспективному плані роботи НВЗ як розділом чи додатком.

План зміцнення навчально-матеріальної бази з охорони праці та техніки безпеки також можна розмістити у річному плані роботи як розділом чи додатком.

2.Наявність паспорта санітарно-технічного стану загальноосвітньої школи.

3.Акти: - готовності школи до нового навчального року;

- наявність акту-дозволу на право проведення занять в кабінетах, майстернях, лабораторіях, спортивних залах, на спортивних майданчиках;

- про виконання розділу «Охорона праці» колективного договору;

- за результатами проведення третього ступеня оперативного контролю.

4. Накази по школі: - про створення служби охорони праці;

- про затвердження посадових обов'язків працюючих з питань охорони праці та інструкцій з охорони праці для проведення інструктажів з працівниками школи та учнями в кабінетах: трудового навчання, хімії, фізики, біології, інформатики, спортивному залі і майданчику;

- про створення постійно діючої комісії по перевірці знань з питань охорони праці (склад комісії повинен мати посвідчення з охорони праці);

- про проведення навчання і перевірку знань педагогічних і технічних працівників з питань охорони праці (згідно з ДНАОП 0.00-4.12-99 «Типове положення про навчання з питань охорони праці»).

Положення про службу охорони праці і техніки безпеки в закладі середньої освіти розробляється на основі Типового положення про службу охорони праці і техніки безпеки. Служба повинна працювати відповідно до положення.

5. Колективний договір (угода) що містить розділ з охорони праці і акти про його виконання.

Колективний договір укладається в установах, організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають права юридичної особи. У колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, зокрема: - режиму роботи, тривалості робочого часу і відпочинку;- умов і охорони праці.

6. Тематика та періодичність обговорення питань охорони праці на педагогічних радах.

7. Матеріали навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці (навчальні плани, програми, білети (питання) для перевірки знань з питань охорони праці та

протоколи по результатах перевірки знань) [3].

8. Інструкції з охорони праці для педагогічних, технічних працівників, обслуговуючого персоналу.

Всі інструкції повинні бути розроблені відповідно до Закону України «Про охорону праці» в редакції від 20.01.2018 р, на основі «Положення про розробку інструкцій з охорони праці», затвердженого Наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 29 січня 1998 року № 9 в редакції від 1 вересня 2017 року, з урахуванням «Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу» ДСанПіН 5.5.2.008-01, затверджених постановою Головного санітарного лікаря України від 14.08.2001 р. № 63 і погоджених Міністерством освіти і науки України від 05.06.2001 р.

9. Інструкції з охорони праці для проведення інструктажів із здобувачами освіти в кабінетах: фізики, хімії, інформатики, трудового навчання, майстернях, спортзалі і майданчику.

Інструктажі реєструються у відповідних журналах. Усі журнали прошиваються, нумеруються сторінки, завіряються підписом директора і печаткою.

Підписуються працівники і учні, яким виповнилось 14 років. Коли учням не виповнилось 14 років – підписується особа, яка проводила інструктаж та особа, яка була з учнями під час інструктажу.

10. Функціональні обов'язки з питань охорони праці [2]:

- відповідальних за організацію і забезпечення здорових і безпечних умов праці, освітнього процесу, стану робочих місць, обладнання, інструментів і пристосувань, приладів, спортивного інвентарю;

- завідуючих майстернями, кабінетами;

- вчителів трудового навчання, фізики, інформатики, хімії, фізичного виховання, ДПО;

- класних керівників, керівників гуртків.

11. Наявність інструкцій для проведення інструктажів (вступного і первинного). Повинен бути затверджений перелік питань інструктажів (на кожен вид інструктажу окремо і бажано тримати їх у журналах інструктажів.

12. Журнали: реєстрації інструктажів з ОП та БЖД: (вступного, первинного, повторного, позапланового та цільового);

- інструктажів з безпеки життєдіяльності в кабінетах хімії, біології, фізики, інформатики, в майстернях, спортзалі і майданчику, при проведенні екскурсій та позакласних, позашкільних заходів;

- реєстрації інструкцій з охорони праці в школі;

- реєстрації обліку видачі інструкцій з охорони праці;

- реєстрації потерпілих від нещасних випадків;

- обліку проведення оперативного контролю за станом охорони праці.

13. Протоколи: - перевірки засобів індивідуального захисту;

- випробування заземлюючого пристрою на опір розтікання електричного струму ;

- вимірювання опору ізоляції електричних провідників.

14. Документи про стан випробування котлів і систем опалювання.

15. Правила внутрішнього трудового розпорядку.

16. Правила протипожежної безпеки.

- План евакуації на випадок пожежі (чи інших надзвичайних ситуацій). Графічна частина доповнюється текстовою. Затверджується директором школи (погоджується з пожежною охороною);

- Поетапні плани евакуації працівників і учнів на випадок пожежі. Розміщується на кожному поверсі у видному місці.

- Наявність і стан первинних засобів пожежогасіння.

17. Наявність інструкцій з пожежної безпеки (згідно «Типового положення про

спеціальне навчання, інструктажі та перевірку знань з питань пожежної безпеки»).

18. Розподіл обов'язків працівників на випадок виникнення пожеж.

19. Положення про організацію роботи з охорони праці в установах освіти та положення про розслідування і облік нещасних випадків. Наявність бланків актів форми Н-1; Н-2; НТ.

20. Кутки з безпеки життєдіяльності повинні мати естетичний вигляд:

- Правила дорожнього руху,
- Пожежна безпека,
- Електробезпека,
- Поводження з вибухонебезпечними предметами,
- Цивільна оборона,
- Поводження на воді, льоду.

Розміщуються на видних для учнів місцях з дотриманням правил ТБ. Можна створити куток з безпеки життєдіяльності, який включав би усі зазначені теми.

21. Наявність попереджувальних, застерігаючих, інформуючих написів: -Небезпечно напруга! -220 вольт, - Електрощитова, - Небезпечно для життя, -Запасний вихід, - Пожежний кран, - Гідрант.

Організація освітнього процесу повинна завжди супроводжуватися заходами з охорони праці задля збереження життя і здоров'я всіх його учасників. Всі зазначені вище нормативні документи регламентують роботу школи з питань охорони праці, забезпечують попередження нещасних випадків, створення безпечних умов навчання та праці учнів та педагогічного колективу.

Висновки: отже, проблеми поліпшення умов навчання учасників навчально-виховного процесу, попередження їх травматизму й є одним з найактуальніших питань навчальних закладів. Тому, систематичне і чітке дотримання законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності є основою ефективного функціонування системи управління охороною праці у закладі середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності: навч. - метод. посібник / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Нагайчук О. В. Умань : Візаві, 2019. С. 51-57.
2. Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти (редакція від 26.12.2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text>
3. Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (редакція від 30.01.2018) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06#n15>

БЕЗПЕКА ПРИ ВИКОРИСТАННІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

*Огійко Є. А.
м. Полтава*

Анотація. У статті описуються основи застосування мультимедійних технологій та засобів навчання, подані правила безпеки при їх використанні. Показані можливості активізації емоційного впливу на лекції із застосуванням мультимедійних засобів навчання. Подані основні принципи мультимедійної презентації.

Ключові слова: мультимедійні презентації, безпека використання мультимедійних засобів навчання.

У широкому сенсі «мультимедіа» означає спектр інформаційних технологій, які використовують різноманітні програмні та технічні засоби задля найефективнішого впливу